

УДК 331.101.26

Скиба С.А., здобувач

Чернігівський національний технологічний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Анотація. У статті обґрунтовано теоретико-методологічні та практичні засади формування людського потенціалу в країні. Проаналізовано підходи вітчизняних науковців до визначення структури механізму державного регулювання розвитку людського потенціалу, надано розгорнуту характеристику функціям, принципам, методам та інструментам державного регулювання розвитку людського потенціалу. Запропоновано напрями удосконалення механізмів державного регулювання розвитку людського потенціалу в Україні. Окреслено основні проблеми формування вітчизняного людського потенціалу на шляху модернізаційних перетворень в країні.

Ключові слова: людський потенціал, людський капітал, механізм державного регулювання, принципи, методи, інструменти, модернізації ні перетворення.

Постановка проблеми. Характерною ознакою модернізаційних перетворень України останнім часом стала орієнтація на європейську інтеграцію, у зв'язку з чим серед пріоритетних завдань нашої держави є реалізація політики державного регулювання щодо розвитку людського потенціалу. За сучасних умов необхідно звертати увагу на застосування досвіду розвинутих країн з приводу формування людського капіталу як необхідної умови конкурентоспроможності національної економіки.

Людський капітал як потенційний ресурс економічного розвитку країн впливає на якість і рівень життя населення та соціально-трудова відносини. У структурі різних видів капіталу нагромадження людського капіталу, його раціональне використання стає стратегічним ресурсом суспільного розвитку, ключовим чинником створення конкурентних переваг і зростання добробуту суспільства [14].

У національному багатстві країн Великої сімки та ЄС на початку XXI ст. частка людського капіталу становила 78% (59% світового підсумку) порівняно з 50% і 11% відповідно, що припадали на країни СНД. Тому для кожної сфери та галузі економіки людина була, є і залишається головною продуктивною силою, джерелом розвитку науково-технічного прогресу. Ефективне використання можливостей людини як найвищої цінності та людського потенціалу повинно бути основою державного регулювання країни. Тому провідна роль щодо забезпечення єдності регулюючих і саморегулюючих фу-

нкцій належить державі, яка впливає на зайнятість населення, соціально-економічний розвиток суспільства через певні інститути і правові методи регулювання.

Виважена державна політика щодо управління людським потенціалом є головною умовою інтелектуального, економічного, соціального та духовного прогресу як суспільства в цілому, так і особистості зокрема. Необхідність оцінки результативності державного регулювання розвитку людського потенціалу в Україні зумовлюється сучасними тенденціями щодо формування інноваційної економіки знань у світі, що і підтверджує актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічним та соціальним питанням регулювання людського розвитку та розвитку людського потенціалу приділяється увага як у доповідях та звітах міжнародних організацій, таких як Програма розвитку ООН, Організація економічного співробітництва та розвитку, Світовий банк. Розробкою методологічних і науково-практичних проблем людського розвитку й нарощування людського потенціалу активно займаються вчені О. Грішнова, Е. Лібанова, О. Амоша, В.Геєць, В. Гойло, Д. Богиня, І. Бондар, Н. Верхоглядова, Т. Заславська, Т.Заяць, О.Кендюхова, А. Клепач, О.Макарова, В.Мельник, І. Майбуров, О. Шкаратан, Л. Шаульська, К. Якуба та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Узагальнення й аналіз опублікованих праць вітчизняних та зарубіжних вчених щодо державного регулювання розвитку

людського потенціалу свідчать про те, що підходи до проблем впливу держави на людський потенціал вивчені недостатньо як у теоретичному, так і в методичному аспектах, і потребують подальшого дослідження. Також недостатньо досліджено складові механізми державного регулювання людського потенціалу.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є науково-теоретичне обґрунтування напрямів удосконалення механізмів державного регулювання розвитку людського потенціалу в Україні.

Поставлена мета обумовила виконання наступних завдань: 1) проаналізувати роботи вітчизняних науковців, що розкривають сутність та структуру механізмів державного регулювання людського потенціалу; 2) розкрити сутність та надати характеристику основним складовим – функціям, методам та інструментам – механізмів державного регулювання людського потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Розвиток людського потенціалу набуває значення головного і визначального фактору економічного зростання будь-якої держави. Численні дослідження переконливо показали, що класифікація країн за рівнем їх економічного розвитку у вирішальній мірі визначається якістю людського потенціалу. Від нього в остаточному підсумку залежать і такі параметри, як темпи науково-технічного прогресу, організація і культура праці, її продуктивність.

За результатами щорічного аналізу якості життя в країнах світу, який оприлюднила Організація об'єднаних націй, Україна у 2014 році опустилася на п'ять сходинок і посіла 83 місце з 187 країн за Індексом людського потенціалу. Оцінку в рейтингу проводять на підставі так званого індексу розвитку людського потенціалу (Human development index). У ньому оцінюють рівень грамотності, середню тривалість життя, рівень життя тощо [4].

Велике значення та провідну роль у підвищенні якості та рівня життя населення у більшості країн відігравала держава та державне регулювання функціонування інституціональної економіки, усіх її структурних суб'єктів. Для України, зважаючи на розбалансованість економічної та соціальної по-

літики, відносно низьку якість життя більшості населення і нові зовнішньополітичні виклики, що створюють реальну загрозу національній безпеці, немає альтернативи посиленню державного впливу на процеси розвитку освітньої та науково-інноваційної складових людського капіталу. Отже, для України ефективне державне регулювання розвитку людського потенціалу вкрай необхідне. Саме державне регулювання покликане забезпечувати сталий і збалансований розвиток національної економічної системи, що передбачає раціональне використання наявних у країні ресурсів з метою покращення рівня добробуту в суспільстві в певний період часу та в перспективі.

Проблема термінологічної визначеності поняття «людський потенціал» і його співвідношення з близькими категоріями – «трудова потенція», «людський капітал» – має велике значення як для теоретичних так і практичних досліджень.

В сучасній науці ці категорії не розділяють за змістом і умовами відтворення. Відомо, що філософська та економічна категорія «капітал» розуміється як вкладення, які дають змогу отримати дохід. Отже, людський капітал виступає як конкретна історична форма функціонування і реалізації людського потенціалу. Серед українських дослідників слід виділити внесок О. Грішнєвої, яка людський капітал характеризує як сукупність сформованих та розвинутих унаслідок інвестицій продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій поведінки індивідів, що перебувають у їхній власності, використовуються в економічній діяльності, сприяють зростанню продуктивності праці та впливають завдяки цьому на зростання доходів свого власника і національного доходу [5, с. 17].

Вагоме місце у дослідженнях різних наукових шкіл займають питання участі людини у процесах соціально-економічного розвитку суспільства. Категорія "людський капітал" має багатоаспектні дефініційні характеристики, що визначають основу концептуального забезпечення розвитку людини та її соціо-економічного ресурсу. Людським капіталом вважаються жива праця та якості людини, що сприяють її продуктивному відтворенню; набуті, корисні здібності всіх

членів суспільства; підприємницькі здібності, завдяки яким створюється додана вартість; робоча сила як специфічний товар, що здатна створювати додану вартість більшу, ніж її власна; особливі властивості й характеристики людини [2, с. 34-42; 12, с. 188]. Нині концептуальне й прикладне забезпечення розвитку людського капіталу у соціально-економічних системах характеризується виявленням і обґрунтуванням чинників, що впливають на його конкурентоспроможність, а саме, здатність особи до міжособистісної конкуренції та здатність групи осіб до професійно-підприємницької конкуренції; навички і вміння людського капіталу певних галузей утримувати конкурентні переваги у внутрішньому і зовнішньому ринковому середовищі; набуття і підтримка досвіду, що використовується для відтворення економічних систем та їх потенціалів – людського, економічного, соціального, екологічного [13, с. 257; 10, с. 75].

Поняття «людський потенціал» розуміється як міра втілення в людині здібностей, таланту, рівня освіти, кваліфікації та їх здатність приносити дохід, а Світовий банк включає в це поняття також стан здоров'я та якість харчування, ООН – освіту, професійний досвід, фізичний стан, здатність до виживання, інші характеристики, які забезпечують продуктивність і самозабезпеченість людей [6, с. 100].

Категорія "людський потенціал" у сучасних економічних дослідженнях розглядається, по-перше, як набір характеристик людей певної країни (здоров'я і довголіття, знання, гідний рівень життя), індексна оцінка яких дозволяє формувати рейтинги людського розвитку країн; по друге, як сукупність властивостей, нагромаджених людською економічною системою у процесі її розвитку; по-третє, як можливості, надані людськими ресурсами у певний час і у майбутньому, що можуть бути використані або не використані для досягнення певної мети [3, с. 9; 1, с. 116].

М.Зуб зазначає: «Аналіз зарубіжного досвіду підвищення людського потенціалу високорозвинутих країн підтверджує, що основна ціль процесу розвитку суспільства є людина, її якість життя, а не лише прибуток. Сучасна парадигма підвищення людського

потенціалу є вирішальним ресурсом економічного зростання і зміцнення конкурентоспроможності держави, тому виникає необхідність формування механізму багатофакторного підвищення людського потенціалу як системи теоретико-методологічних положень, які розкривають роль людських ресурсів не тільки як економічного ресурсу, який приносить прибуток, але як і соціальної цінності суспільства в цілому» [6, с. 101].

Означене дає підстави зробити припущення про існування взаємозв'язку між людським капіталом, його конкурентоспроможністю та людським потенціалом. Людський потенціал характеризується, по-перше, умовами для його відтворення; по-друге, умовами для його формування і розвитку; по-третє, умовами для його реалізації. Роль держави у формуванні та нагромадженні людського капіталу є дуже значною, оскільки розвиток людського потенціалу дасть можливість вийти країні на європейські рівні, забезпечити стабільність життя суспільства та економіки.

Підвищення конкурентоспроможності людського потенціалу в соціально-економічних системах досягається шляхом формування та використання ефективних механізмів координації його становлення й розвитку на макро-, мезо- і локальному рівнях державного регулювання. Конкурентоспроможність людського потенціалу вимірюється здатністю до відтворення економічних, соціальних, екологічних благ, якості існування соціуму і досягається завдяки продуктивній діяльності у різних економічних сферах. Механізми підвищення конкурентоспроможності людського потенціалу розглядаються теоретиками-методологами у різних ракурсах – від сукупності інструментів та засобів регулювання трудових ресурсів у соціально-економічних системах до набору методів, норм, інституціональних та фіскальних важелів в управлінні [9].

Механізм державного регулювання розвитком людського потенціалу повинен відповідати меті, стратегії і концепції управління, що відображається на його складових: принципах, функціях, інструментах і методах управління (рис.1).

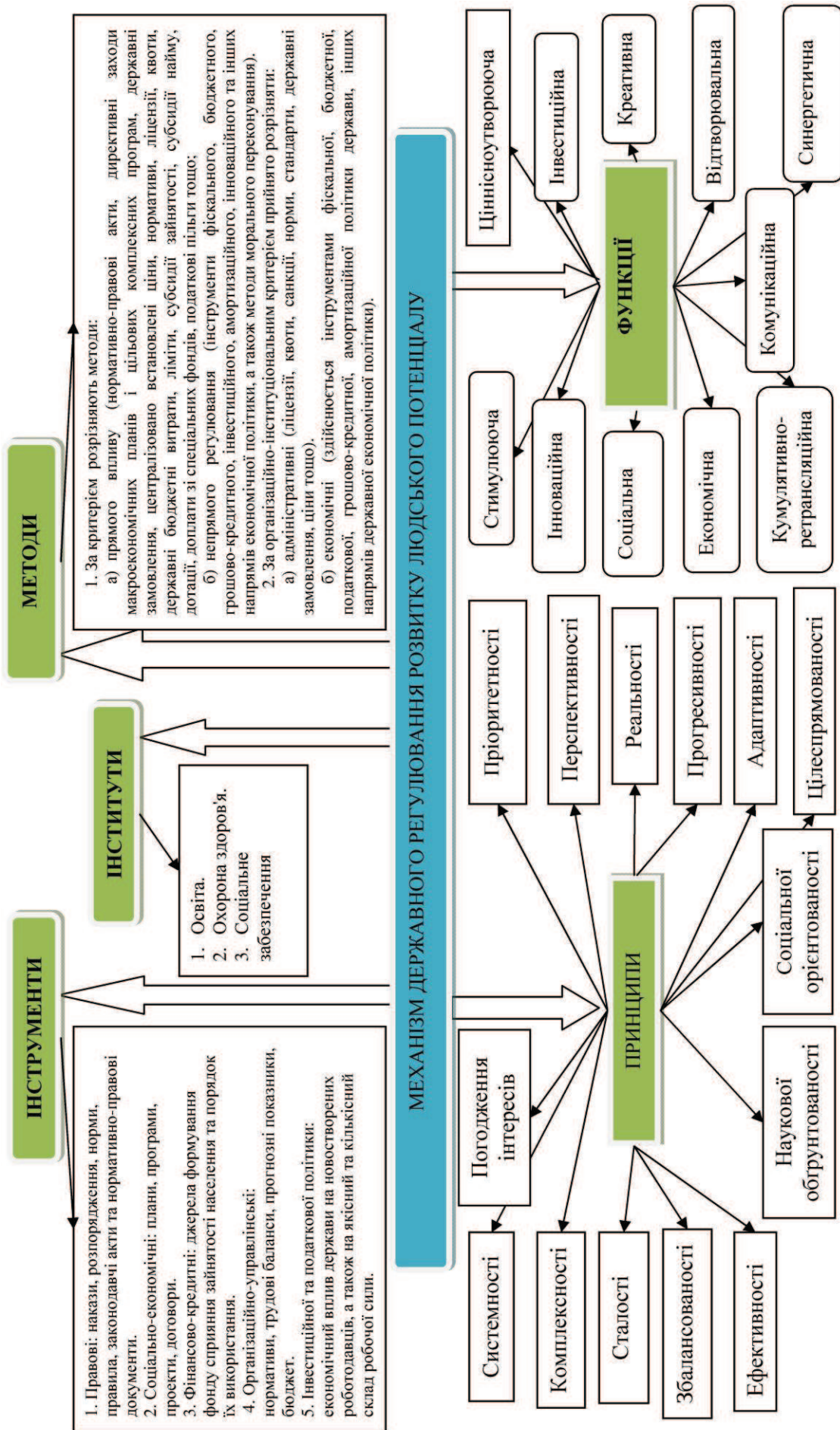

Рис. 1 Механізм державного регулювання розвитку людського потенціалу*

*складено автором за джерелами 3; 7; 9; 11.

Провівши аналіз наукових праць, нами було виявлено, що людський потенціал виконує низку функцій. Серед яких доцільно виділити такі:

1. Економічна забезпечує істотне прискорення економічного зростання і прирощення національного багатства країни, а також приріст доходів індивіда для здійснення життєдіяльності як суб'єкта людського капіталу, так і його сім'ї.

2. Стимулююча сприяє прискоренню приросту прибутку за рахунок формування і реалізації необхідних підприємств у систем знань і відносин, які, в свою чергу, забезпечують високоефективну господарську діяльність.

3. Інноваційна сприяє розвитку НТП, оскільки людський капітал є головним джерелом нововведень.

4. Соціальна сприяє розвитку людини як особистості, що забезпечує підвищення її соціального статусу.

5. Інвестиційна припускає вкладення коштів у людський капітал і сприяє його розширеному відтворенню. Інвестиції в людський капітал забезпечують більш високий дохід у майбутньому як для окремої людини, так для інших можливих інвесторів.

6. Креативна сприяє самовираженню, реалізації творчих та інтелектуальних можливостей людини.

7. Ціннісноутворююча дозволяє людині реалізувати особистісні мотиви, бажання, потреби.

8. Комунікаційна здійснює розвиток продуктивних сил суспільства через використання комунікаційних потоків.

9. Відтворювальна – людський капітал є основою створення та накопичення запасу здібностей, навичок та умінь людини до високопродуктивної діяльності.

10. Синергетична – досягнення позитивного синергетичного ефекту від використання людського капіталу суспільства у всіх сферах його життєдіяльності.

11. Кумулятивно-ретрансляційна – накопичення людського капіталу у часі та на базі спадковості, передавання, формування нових знань та навичок [11; 7].

Побудова системи державного регулювання розвитку людського потенціалу неможлива без з'ясування основних засобів

впливу на соціально-економічні та організаційні відносини, що складаються в країні. Існує кілька варіантів класифікації засобів впливу на розвиток людського потенціалу:

1. За критерієм “ступінь безпосереднього впливу держави на процес прийняття суб'єктами управлінських рішень” розрізняють методи:

прямого впливу - безпосередньо діють на функціонування суб'єктів. Такий безпосередній вплив здійснюється за допомогою інструментів адміністративно-правового характеру, які регламентують діяльність суб'єктів господарювання, і економічних інструментів прямого впливу. Основними інструментами прямого державного регулювання є: нормативно-правові акти, директивні заходи макроекономічних планів і цільових комплексних програм, державні замовлення, централізовано встановлені ціни, нормативи, ліцензії, квоти, державні бюджетні витрати, ліміти, субсидії зайнятості, субсидії найму, дотації, доплати зі спеціальних фондів, податкові пільги тощо;

непрямого регулювання — це методи, які регламентують поведінку суб'єктів не прямо, а опосередковано, через створення певного економічного середовища, яке змушує їх діяти в потрібному державі напрямку. До методів непрямого регулювання належать інструменти фіскального, бюджетного, грошово-кредитного, інвестиційного, амортизаційного, інноваційного та інших напрямів економічної політики, а також методи морального переконування.

2. За організаційно-інституціональним критерієм прийнято розрізняти:

адміністративні - це інструменти прямого впливу держави на діяльність суб'єктів. Їх ознаки: прямий вплив державного органу або посадових осіб на дії виконавців через встановлення їхніх обов'язків, норм поведінки та віддавання команд (наказів, розпоряджень); безальтернативний вибір способів розв'язування завдань, варіанта поведінки; обов'язковість виконання наказів, розпоряджень; відповідальність суб'єктів господарювання за ухиляння від виконання наказів. Основними інструментами адміністративно-го регулювання є ліцензії, квоти, санкції, норми, стандарти, державні замовлення, ціни тощо.

економічні дають змогу створювати економічні умови, які спонукають суб'єктів людського потенціалу діяти в необхідному для суспільства напрямі, вирішувати ті чи інші завдання згідно із загальнодержавними й приватними інтересами. Регулювання за допомогою економічних методів дає змогу зберегти право на вільний вибір своєї поведінки. Економічне регулювання здійснюється інструментами фіскальної, бюджетної, податкової, грошово-кредитної, амортизаційної політики держави, інших напрямів державної економічної політики [3; 9].

Дослідження чинного механізму регулювання розвитку людського потенціалу показало, що нині він включає:

– систему правових інструментів (норм, правил, законодавчих актів та нормативно-правових документів), що регулюють сферу соціально-трудова відносин в країні;

– інструменти фінансово-кредитної політики (джерела формування фонду сприяння зайнятості населення та порядок їх використання), спрямовані на реалізацію програм зайнятості та підтримку населення, яке тимчасово не працює;

– інструменти інвестиційної та податкової політики, що передбачають економічний вплив держави на новостворених роботодавців, а також на якісний та кількісний склад робочої сили;

– інструменти організаційно-управлінської та соціально-економічної політики (плани, проекти, місцевий бюджет, договори, цільові програми, прогнози);

– засоби міської системи працевлаштування через діяльність міського центру зайнятості, що регулюють рух трудових ресурсів міста та організують професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів;

– засоби системи державного контролю за дотриманням прийнятих та чинних правових, економічних та організаційних умов сприяння продуктивній зайнятості населення міста [9].

Розвиток людського потенціалу базується на виконанні принципів, які означають вимогу розгортання самого знання в систему, де всі теоретичні положення тісно пов'язані між собою і певним чином впливають одне на одного. Таким чином, принципи є

центральним поняттям, основоположною ідеєю, що пронизує систему будь-яких знань і субординує його. Виходячи з вищенаведеного, під принципами державного регулювання розвитку людського потенціалу розуміємо такі основні засади, ідеї, положення, які є орієнтирами, вимогами її реалізації і відображають сутність соціальної держави. Отже пропонуємо перелік основних принципів:

1. Принцип наукової обґрунтованості, тобто врахування вимог об'єктивних економічних законів, реалій економічного, політичного і соціального життя суспільства, національних особливостей.

2. Принцип погодження інтересів – державне регулювання економіки має бути механізмом погодження інтересів різних суб'єктів економіки в тому числі людини.

3. Принцип системності зумовлює необхідність розглядати людський потенціал як складову національної та регіональної економіки, виділяючи при цьому їхні основні елементи, спільні і локальні цілі та завдання.

4. Принцип цілеспрямованості, тобто державне регулювання має спрямовуватися на досягнення конкретних цілей стосовно поліпшення якості та рівня життя населення.

5. Принцип пріоритетності, тобто виділення основних соціально-економічних проблем розвитку країни, на вирішенні яких державі належить зосередити свої зусилля.

6. Принцип комплексності передбачає визначення сфери спільних інтересів держави, людини, регіонів, інвесторів, підприємців і прийняття компромісних рішень на підставі узгодження економічних інтересів різних суб'єктів господарювання, необхідність використання державою всього арсеналу засобів і інструментів, що є в її розпорядженні.

7. Принцип адаптивності тобто державне регулювання має ґрунтуватися на безперервному аналізі результатів оперативної оцінки й коригуванні впливу держави на соціально-економічні процеси залежно від внутрішніх або зовнішніх умов розвитку країни.

8. Принцип сталості спрямований на постійний розвиток людського потенціалу, активізацію його інноваційної діяльності, оскільки за своєю сутністю воно направлено на нововведення, які є основою прогресивних структурних зрушень в економіці.

9. Принцип збалансованості включає рівноправний доступ суб'єктів господарювання до матеріально-сировинних, фінансових та інших ресурсів, а також до отримання підтримки відповідно до умов її надання, встановлених програмами розвитку людського потенціалу; у рамках цього принципу вся система ґрунтується на базі всебічної й активної співпраці виконавчих органів державної влади та місцевого самоврядування на всіх рівнях.

10. Принцип ефективності передбачає необхідність оцінки і вибору кращих варіантів вирішення проблеми, забезпечення ефективності розвитку людського потенціалу в країні. Оцінка ефективності програмних завдань повинна здійснюватися на різних етапах їхньої розробки і реалізації з урахуванням змін, які відбуваються в реальній економічній ситуації і впливають на розвиток досліджуваних об'єктів.

11. Принцип перспективності. Характеризує програмне рішення у контексті з розвитком національної економіки. Реалізація принципу перспективності у формуванні програми зумовлює необхідність порівняння її основних параметрів із стратегічними напрямками розвитку національної економіки й оцінки їхньої прогресивності у вирішенні її проблем.

12. Принцип прогресивності передбачає зіставлення програмних завдань та їхню відповідність основним напрямкам розвитку національної економіки та регіону.

13. Принцип реальності спрямований на необхідність оцінки ресурсної забезпеченості реалізації програмних завдань, включаючи матеріально-технічне, фінансове, кадрове забезпечення і, зокрема, періодичну оцінку реальної економічної ситуації та її вплив на реалізацію програмних завдань.

14. Принцип соціальної орієнтованості в центрі функціонування будь-якої системи є людина, тому в процесі прийняття рішень необхідно максимально можливо орієнтуватись на її потреби та інтереси.

Визначені вище принципи розвитку малого підприємництва тісно пов'язані між собою, а отже, потребують використання у повному складі.

Удосконалення державного регулювання розвитку людського потенціалу означає пе-

реорієнтацію на забезпечення продуктивної зайнятості, а отже вимагає розв'язати наступні основні завдання:

підвищити ефективність державного регулювання ринку праці та розвитком людського потенціалу;

створити стратегічні прогнози кадрових (освітньо-кваліфікаційних) потреб ринку праці відповідно до цілей економічної політики на підставі соціально – демографічного аналізу;

узгодити ринок освітніх послуг із потребами розвитку людського потенціалу шляхом визначення пріоритетних напрямів підготовки фахівців згідно з потребами національної і регіональних економік та залучення роботодавців до процесу підготовки кадрів;

постійно модернізувати освітній простір з урахуванням вимог економіки знань до підвищення ролі соціального капіталу, оновлювати інформаційно-методичні матеріали, забезпечити умови підвищення кваліфікації викладацького складу тощо;

збільшити питому вагу високотехнологічних і продуктивних робочих місць;

сприяти розвитку фундаментальної науки та наукоємних галузей економіки;

створити сприятливі умови для посилення мотивації працівників до легальної і продуктивної зайнятості [8].

Таким чином, розв'язання зазначених проблем можливе лише за умов системного визначення стратегічних цілей і завдань держави щодо розвитку людини з урахуванням принципів гідної праці, пріоритетів узгодженої промисловою, інвестиційною, податковою, соціальною, демографічною, освітньою та науковою політики.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що Україна значно поступається рівнем розвитку людського капіталу розвиненим країнам світу. Це проявляється у низькій якості життя, недостатньому фінансуванні людського розвитку за рахунок усіх джерел, втраті позицій у розвитку людського потенціалу країни.

Існування зазначених чинників низького рівня розвитку людського потенціалу призводить до негативних соціально-економічних наслідків, серед яких слід відокремити: масштабну депопуляцію населення з погір-

шенням якісних характеристик людського капіталу при значних міграційних втратах населення продуктивного віку та високого професійно-кваліфікаційного рівня, нераціональну демографічну структуру населення, падіння показників шлюбності, зменшення кількості народжених, збільшення рівня смертності населення, високий рівень смертності чоловіків у працездатному віці, зайнятих у базових галузях промисловості, знецінення людського капіталу, низький рівень оплати праці тощо.

Людський потенціал суспільства в цілому можна розглядати як сукупну здатність суспільства до освоєння і накопичення знань, створення на цій основі інтелектуальних продуктів та системи прийняття, переробки, використання, відтворення і передавання інформації, визначає місце, яке посідає держава у світових економічних відносинах, її вагу й конкурентоспроможність.

Отже, для забезпечення якісного формування та відтворення людського капіталу необхідно: забезпечити відповідність професійно-кваліфікаційної структури пропозиції робочої сили попиту на неї, здійснити контроль над трудовою міграцією населення, особливо молоді, зниження безробіття, контролювання диференціації доходів населення, розміщення на території України інтелектуально насичених виробництв, збільшення стимулу до зайняття технічними спеціальностями, контроль над демографічною ситуацією, покращення інфраструктури, забезпечення політичної та економічної стабільності в країні. Все це можливо зробити за рахунок державного регулювання розвитку людського потенціалу, що підвищить впевненість населення України у майбутньому, покращить рівень життя та буде спонукати людей до самоінвестування.

Список літератури:

1. Антонюк В.П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку: Монографія / В. П. Антонюк. – НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 348 с.
2. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический поход. Г.С. Беккер. – Избр. труды по экономической теории. Пер. с англ. / Сост., науч. ред., послесл. Р.И. Капелюшников; предисл. М.И. Левин. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 672.
3. Богиня Д. П. Науково-практичні засади конкурентоспроможності людського потенціалу України: стан та шляхи формування в контексті інтеграційних процесів / Д. П. Богиня // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – № 5.Т.1. – С. 7-13.
4. В Україні погіршився індекс людського потенціалу [Електронний ресурс]: за даними сайту / Газета "Репортер". – Режим доступу: <http://report.if.ua/lyudy/v-ukrayini-pogirshyvsya-indeks-lyudskogo-potencialu/>
5. Грішнова, О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки [Текст] / О. А. Грішнова. — К.: Знання, 2001. — 254 с.
6. Зуб М.Я. Зарубіжний досвід оцінки сучасної парадигми підвищення людського потенціалу // Вісник Прикарпатського університету. Серія «Економіка» – Ів.-Франківськ: Плай, 2009 – Вип. 7– С.98-103.
7. Королева Н.Н. Воспроизводство человеческого капитала: методология исследования [Электронный ресурс] / Н.Н. Королева, Л.Е. Ревуцкая. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/10_DN_2013/Economics/14_133117.doc.htm.
8. Кочемировська О. О. Напрями оптимізації державної політики в сфері розвитку трудового потенціалу України : [аналіт. доп.] / О. О. Кочемировська. – К.: НІСД, 2013. – 38 с.
9. Кравчук І.І. Формування ефективних механізмів підвищення конкурентоспроможності людського потенціалу агросфери [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://mev-hnu.at.ua/load/2013/5_ljudskij_potencial_ta_jogo_konkurentospromozhnist_u_rozvitku_socialno_trudovikh_vidnosin/35-1-0-247
10. Михайлова Л. І. Людський капітал: формування та розвиток в сільських регіонах.: Монографія / Л. І. Михайлова. – К.: ЦНЛ, 2008. – 388 с.
11. Святодух Е.А. Воспроизводство человеческого капитала: методология исследования ироссийские реали [Электронный ресурс] / Е.А. Святодух // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2007. – Выпуск № 44. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/vosproizvodstvo-chelovecheskogo-kapitala-metodologiya-issledovaniya-i-rossijskie-realii>.
12. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Соцэгиз, 1962. – 228 с.
13. Тархов, П.В. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності людського капіталу підприємства / П. В. Тархов, Ж. В. Деркач // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнарод. науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 24-26 квітня 2013 р. / За заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми : Сум ДУ, 2013. – Т.1. – С. 257-259.
14. Черепніна О.І. Розвиток видів капіталу і підвищення конкурентоспроможності національної економіки / О.І. Черепніна // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2011. – Вип. 26. – С. 168–172.

Summary.

Success of Ukraine in the future is in a great deal determined the rates of realization of political and economic modernization of society. On a background the wide circle of problems of including of our state in a world economy, whether it remains the not most defect of national economy it low competitiveness, which is based on ability to occupy and retain proof positions on the certain segments of world market at presence of economic potential, which provides dynamic growth on innovative principles.

At the same time, as an example of the developed countries shows, the competitive edges of national economy, above all things, are arrived at due to effective organization and management human development, that within the limits of modern scientific conceptions is examined as a management human potential. The effective use of possibilities of man as the greatest value and human potential must be basis of government control of country. Therefore a leading role in relation to providing of unity of regulative and regulative functions belongs to the state which influences on employment of population, socio-economic development of society through certain institutes and legal methods of adjusting.

In the article grounded teoretiko-methodological and practical principles of forming of human potential in a country. Going of domestic research workers is analysed near determination of structure of mechanism of government control of development of human potential, the unfolded description functions, principles, methods and instruments of government control of development of human potential is given. Directions of improvement of mechanisms of government control of development of human potential are offered in Ukraine. Outlined basic problems of forming of domestic human potential are on the way of modernization transformations to the country.